

צט:

עין משפט
נר מצוה

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

מסורת הש"ס

16) ע"י מוספת לקמן ק"ק.
ד"ה פסחים (ג) ונסת
קס"א: (ד) ונסת ו'
ד' ז"ל גליל. (ה) ונסת ו'
ו' ונסת ו' (ז) ונסת ו'
לעיל ט' ד"ה פסחים.

הגהות הב"ח

16) ר"ש ד"ה ואפילו ע"י
השלחן זכר לחירות
וע"י ר"י ד"ה תוס' ע"י
וע"י ר"ק ע"י ששוחטין זו
הרבה פסחים: (א) ר"ה
פסחים וס' מלאכל שבע
כשתי כז"ל וס' אכל
מתק: (ב) ר"ה לא יפסחו
פי' רשעים וכו' וגרס. נ"ב
פי' השתה דרש"א ק"ל על
עמנו שלא יאכל עד שתחשך
ועד ששכ' והס' ק"ל
אגבא דק"ל לא רש"י ו'
יפסחו אלא לא כלל ר"י:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא יפסחו וכו'
ואין אשתו בבבל. ע"י
ברכות דל. מ"ה והתני:

רבינו הגנאל

ערב פסחים סמוך למנחה
לא יאכל אדם עד שתחשך
וע"י וס' וס' מאי איריא
ערב פסחים אפילו ערבי
שבתות וערבי ימים טובים.
התניא לא יאכל אדם
בערבי שבתות ובערבי
ימים טובים מן המנחה
ולמעלה כדי שיכנס לשבת
כשהוא תאב דברי רבי
אומר
אכל והולך עד שתחשך.
ועוד תניא לא יאכל אדם
מתשע שעות ולמעלה
בערבי שבתות ובערבי
ימים טובים דברי רבי
יהודה. רבי יוסי אומר
יהודה. רבי יוסי אומר
אכל והולך עד שתחשך.

קודם למנחה מעט: לא יאכל. כדי
שיאכל מזה של מזה למיאכזן משום הידור מלוא: ואפילו
עני שבישראל לא יאכל. כללי פסחים עד שיכנס דרך בני מורין (א)
זכר לחירות במטה ועל השלחן: ארבע כוסות. כנגד ארבעה לשוני

גאולה האמורים בגלות מזרים והואלמתי
ולקמחי אתכס בפרשת וארש"א: ואפי'.
מתפרנס מתמחוי של דקה דהיינו
עני שבעיים דתנן במסכת פאה
פ"ח מ"ו) מי שיש לו מון ז' סעודות
לא יטול מן התמחוי: גמ' כשהוא
סאוס. ולא תכל סעודת שבת על
השזבע: לא לריבא. דקתי ערב
פסחים לא יאכל עד שתחשך אלא
לרבי יוסי דאמר הולך ואוכל עד
שתחשך: ואפילו סיאם. ממני נמי
רבי יהודה היא וצדין הוא ליתני
ערבי פסחים לרביי סמוך למנחה:
משפט שעות. היינו סמוך למנחה:
משפעת

פירוש רבינו שמואל תלמיד
רש"י ז"ל

ערבי פסחים סמוך למנחה.
מנחה קטנה. קודם למנחה
מעט חצי שעה במחלת שעה עשירית
דתנן (לעיל דף נ"ח.) תמיד נשחט
במנחה ומתנה וקרב בתשעה ומתנה
מנאלת מנחה קטנה ע"י ומתנה וסמוך
ליה היינו חצי שעה קודם כסוף שעה
תשיעית ומחלת שעה עשירית: לא
יאכל אדם כו'. כדי שיאכל מזה של
מזה למיאכזן משום הידור מלוא:

ואפילו עני שבישראל לא יאכל. בערביי פסחים עד שיכנס דרך בני
מורין במטה ועל השלחן זכר לחירות: ולא יפסחו לו. גבאי דקה
המפרנסין את העניים דתנן (פאה פ"ח מ"ו) אין פוחתין לעני העובד
ממקום כו' אלמא לישנא דלא יפסחו אגבאי דקה קאי והוא הדין נמי
אם לא ימנו לו שצריך שימור בכל כחו אחריו אלא אורחא דמילתא
נקט שרגילין ליתן לו ארבע כוסות וקדשן מפורש לפניו. ומצינו
בז"ר (פ"ה) רב הונא בשם רבי אבהו אמר כנגד ארבע לשוני גאולה
האמורים בגלות מזרים והואלמתי וגאלמתי ולקמחי והלמתי צפ' וארש"א:
ואפילו. הוא מתפרנס מתמחוי של דקה דהיינו עני שבעיים דתנן
במסכת פאה (פ"ח מ"ו) מי שיש לו מון ז' סעודות לא יטול מן התמחוי אפילו
הכי אם לא נתנו לו גבאי דקה ימכור את מלבושו או ליה או שיכיר
את עלמא שגבילין ויה ארבע כוסות: גמ' אפילו ערבי שבתות
כו'. אריבא דרבי יהודה כדי שיהא קידוש וסעודת שבת חביב עליו:
משום חיובא דמלא. שלא תהא נאללת על השזבע וחיובא דמלא
לילה הראשון חובה דכתיב (שמות יג) בערב תאכלו מלוא: הכי
גרסינן אפילו סיאם רבי יהודה הסס מן המנחה ולמעלה כו'.
במילתיה דר' יהודה קמי מן המנחה ולמעלה ובמתניתין תנן סמוך
למנחה: משפט שעות ולמעלה. היינו חצי שעה סמוך למנחה:
דילמא

לא יפסחו וכו'. פי' רש"י"ס גבאי דקה וגרס (ו) לא יפסחו וכן
נראה דתנן קמ"י לא יפסחו ז' יחד וליכא למימר דיפסחו א"י כוסות קאי דלש כן הוא ליה למימני ארבע כוסות בלא מ"ס והא דקאמר
מלן התמחוי לא ימנע מלקבל כדי לקיים ארבע כוסות. וארבע כוסות פירש רש"י"ס כנגד ארבעה לשוני גאולה וכן יש בירושלמי:
לא יפסחו וכו' מארבע כוסות. מתוך הלשון משמע ק"ת שאין טמנין לבני ולבני ביתו כי אם לעלמא והוא מוציא את כולם בשלו וסבירא
הוא דמצי שנה ארבע כוסות מקדוש דכל השנה שאחד מוציא את כולם ומיהו גם בקידוש שמה היה לכל אחד כוס דמשמע לקמן
(דף ק.) גבי חויה לההוא סבא דגחין ושמי אכל בפרק בכל מערבין (ויחיין דף מ:) גבי זמן משמע ק"ת שלא היה לכל אחד כוס ועוד
דאמר בגמרא (לקמן דף ק:) השהק מהן לבני ולבני ביתו ילא והוא נכסה רובא דכסא משמע דהס ילאו בשמייה דהא בעינן רובא דכסא
ועוד דמשמע דלכתחלה אין רגילות להשקותם מיהו יש לדחות בשם רש"י"ס דלשון רש"י"ס דלשון רש"י"ס דלשון רש"י"ס דלשון רש"י"ס
לחיטין ו' ואין אשמו בכלל ומיהו בגמרא משמע שצריך כל אחד ארבע כוסות דקתי (ס) הכל חייבין ארבע כוסות אחד נשים ואחד
מיעוקות אמר רבי יהודה מה תועלת לחיטוקות זיין משמע דתנא קמ"ל צריך כוס אף לחיטוקות ויש לדחות דחיטין לשמוע ברכת ארבע
כוסות דאמר ומשום חיטין ונראה להחמיר ולהצריך ארבע כוסות לכל אחד והחמיר צריך לזהר שלא יהא כוסם פגום דאמר בגמרא
(לקמן דף ק:) טעמו פגום: מאי איי"א ערבי פסחים. ואם תאמר אמאי לא משני דתנא בפרק קאי כדמשני בפרק כל שעה
(לעיל דף לו.) גבי פת עבה ויש לומר משום דכפסא קאי אין לו להניח ערבי שבתות דמדרי בכל שזבע אי נמי הכא דליכא למיטעי
ולמימר דדוקא נקט ערב פסח משום חיובא דמלא לא היה ליה למימני ערב פסח וכן כריש מקום שנהגו (לעיל דף י:) איכא למיטעי דדוקא
בערב הפסח אסור לעשות מלאכה משום קרבין: ב"ן המנחה ולמעלה. השתא סלקא דעתא דלאו דוקא אלא הוא הדין סמוך למנחה:
דילמא

(תוספות אחרים טערי פסחים נמצאים בספר רב מרדכי)
ערב פסחים. אי גרסינן ערבי נומא ולי גרסינן ערב ה"ק
ערב ששוחטין זו (ב) פסחים א"י ערב פסח

ראשון ושני: לא יאב"א אדם. פירוש
דלאמרינן בגמ' דכלל התפלה תפלת
מנחה אפילו בשאר ימות השנה אסור
כדתנן בפ"ק דשבת (ו' ע:) וא"ת ומה
לא יאכל אי מזה אפילו קודם נמי
אסור דלאמרינן בירושלמי כל האוכל
מזה בערב הפסח כאלו נועל ארוסתו
בצית תמיו ולי במיני תרגומא הא
אמר בגמרא (ו' ק:) אכל מטובל הוא
במיני תרגומא ו"ל דליירי במנחה
עשירה דלא אסר בירושלמי אלא
במנחה הראשונה ללאת בה חובתו ואוכלה
קודם שיהא אכל מזה עשירה שריא
וכן היה נוהג ר"ת:

סמוך למנחה א"א יאב"א. ואם
תאמר והא אמר בכל שעה
(לעיל ד' מ.) בליקוט של נכרים ממלא
אדם כריסו מהס וצבד שאכל בית
מזה באחרונה והכא אסר לאכול אפי'
מבעוד יום ו"ל דלחזקה הסעודה
אדם נוהר ואינו אוכל כל שזבע כדי
שיאכל מזה למיאכזן אכל מבעוד יום
אין אדם נוהר ואוכל כל שזבע וסבר
שעד הלילה יתאוה וארבעה יהיה שבע
יותר כי יתבצר המאכל במעיו והא
דדיק רבא לקמן (ו' ק:) דתמרא
גריד דאי אמרת מיסעד קעיד זין
הכוסות הללו אמאי ישמה אף על גב
דכאזנה סעודה נוהר מלאכול שזבע
(ו) אכל בשמיה אי אפשר להוהר א"י

מבין ראשון לשני דליכא אגדתא והלל דייק דמני לסעודה אחרת:
עד שתחשך. אמאי אינטרין עד שתחשך פשיטא ועוד
דגמרא גבי שבתות וימים טובים לא קמי ליה ואומר ר"י
מקורבין דגבי מנחה דוקא בעינן עד שתחשך דתנינא בתוספתא:
הפסח ומנחה ומרור מלוחן משתחשך ועממא משום דכתיב (שמות יג)
ואכלו את הבשר כלילה הוא ומנחה ומרור איתקשו לפסח אכל סעודת
שבת וימים טובים מצי אכיל להו מבעוד יום כדאמר בפרק תפלת
השחר (ברכות דף ס:) מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קידוש
היום מבעוד יום ואומר מהר' יחאל דכי פריך בגמרא מאי איריא
ערבי פסחים כו' לא מצי לשניי דנקט ערבי פסחים משום דבעי למימני
עד שתחשך דכבר אשמעינן בלחיה מקומן (וצח"ס ד' טו:) דקתי הפסח
אינו נאכל אלא כלילה והכא אגב אורחיה תנייה בקולר ורבינו יהודה
מירך אפילו אי בעינן גבי שבתות וימים טובים עד שתחשך הכא
אינטרין למימני דתנא לאשמעינן דאע"ג דשמיעת פסחים מבעוד
יום אינו נאכל מבעוד יום כשאר קדשים וכן יש בירושלמי כריש פירקין
תני ערב שבת מן המנחה ולמעלה לא יטעום כלום עד שתחשך:
ואפילו עני שבישראל א"א יאב"א עד שיכנס. דסלקא דעתך
דהסיפת עני לא השיבא הסיבה דאין לו על מה להסב
ואין זה דרך חירות ויש מפרשים דלדלעיל קאי עד שתחשך ואפילו
עני שבישראל פירוש אפי' עני שלא אכל כמה ימים לא יאכל עד שתחשך: לא יפסחו וכו'. פי' רש"י"ס גבאי דקה וגרס (ו) לא יפסחו וכן
נראה דתנן קמ"י לא יפסחו ז' יחד וליכא למימר דיפסחו א"י כוסות קאי דלש כן הוא ליה למימני ארבע כוסות בלא מ"ס והא דקאמר
מלן התמחוי לא ימנע מלקבל כדי לקיים ארבע כוסות. וארבע כוסות פירש רש"י"ס כנגד ארבעה לשוני גאולה וכן יש בירושלמי:
לא יפסחו וכו' מארבע כוסות. מתוך הלשון משמע ק"ת שאין טמנין לבני ולבני ביתו כי אם לעלמא והוא מוציא את כולם בשלו וסבירא
הוא דמצי שנה ארבע כוסות מקדוש דכל השנה שאחד מוציא את כולם ומיהו גם בקידוש שמה היה לכל אחד כוס דמשמע לקמן
(דף ק.) גבי חויה לההוא סבא דגחין ושמי אכל בפרק בכל מערבין (ויחיין דף מ:) גבי זמן משמע ק"ת שלא היה לכל אחד כוס ועוד
דאמר בגמרא (לקמן דף ק:) השהק מהן לבני ולבני ביתו ילא והוא נכסה רובא דכסא משמע דהס ילאו בשמייה דהא בעינן רובא דכסא
ועוד דמשמע דלכתחלה אין רגילות להשקותם מיהו יש לדחות בשם רש"י"ס דלשון רש"י"ס דלשון רש"י"ס דלשון רש"י"ס
לחיטין ו' ואין אשמו בכלל ומיהו בגמרא משמע שצריך כל אחד ארבע כוסות דקתי (ס) הכל חייבין ארבע כוסות אחד נשים ואחד
מיעוקות אמר רבי יהודה מה תועלת לחיטוקות זיין משמע דתנא קמ"ל צריך כוס אף לחיטוקות ויש לדחות דחיטין לשמוע ברכת ארבע
כוסות דאמר ומשום חיטין ונראה להחמיר ולהצריך ארבע כוסות לכל אחד והחמיר צריך לזהר שלא יהא כוסם פגום דאמר בגמרא
(לקמן דף ק:) טעמו פגום: מאי איי"א ערבי פסחים. ואם תאמר אמאי לא משני דתנא בפרק קאי כדמשני בפרק כל שעה
(לעיל דף לו.) גבי פת עבה ויש לומר משום דכפסא קאי אין לו להניח ערבי שבתות דמדרי בכל שזבע אי נמי הכא דליכא למיטעי
ולמימר דדוקא נקט ערב פסח משום חיובא דמלא לא היה ליה למימני ערב פסח וכן כריש מקום שנהגו (לעיל דף י:) איכא למיטעי דדוקא
בערב הפסח אסור לעשות מלאכה משום קרבין: ב"ן המנחה ולמעלה. השתא סלקא דעתא דלאו דוקא אלא הוא הדין סמוך למנחה:
דילמא